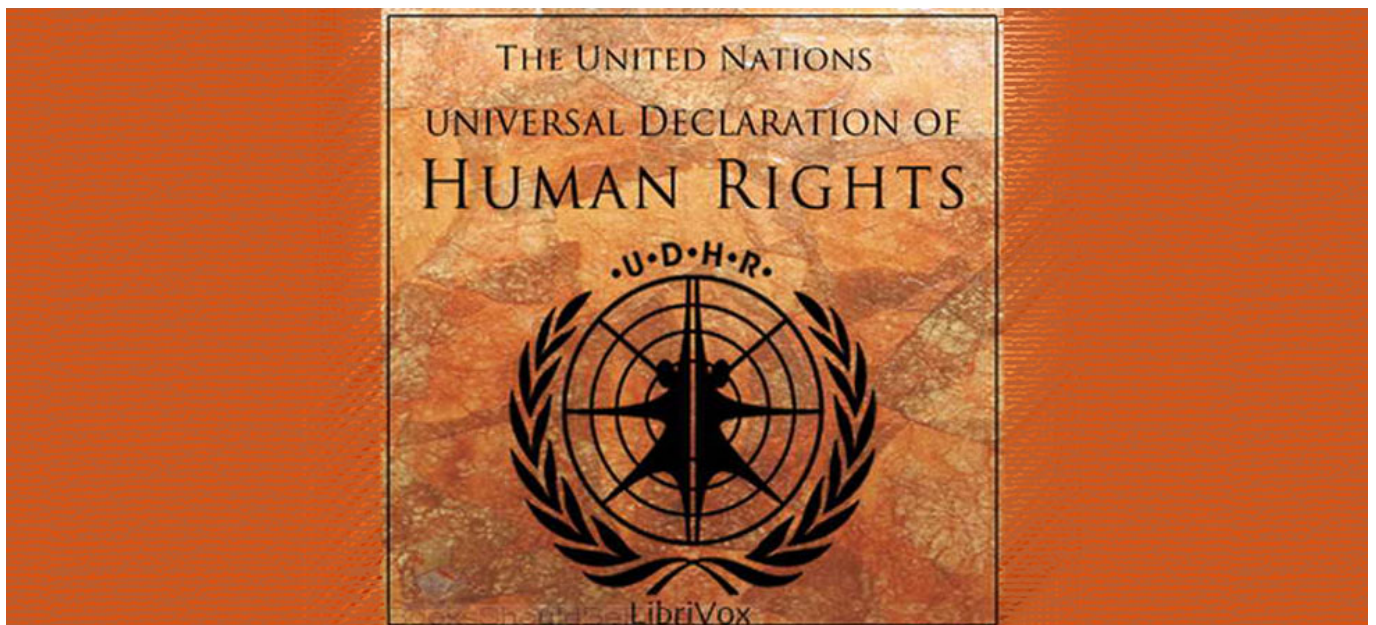
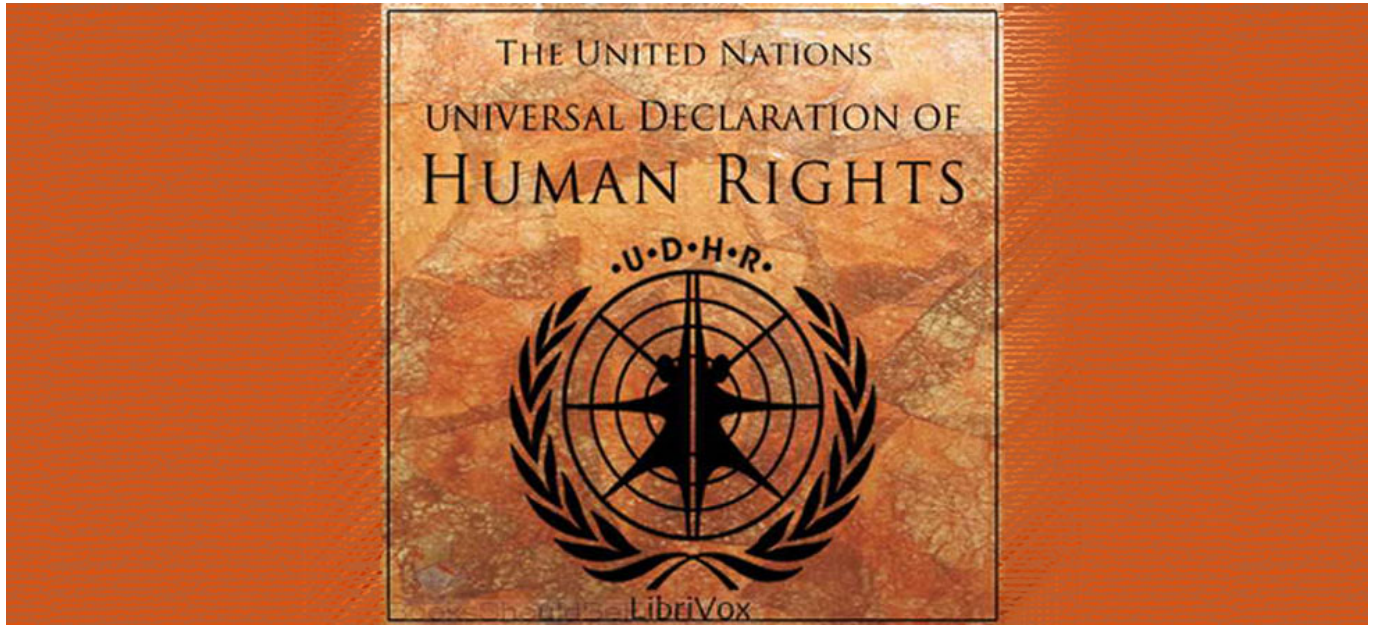

10 Ιουνίου 2014

Η Ανθρωπολογία της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948)

Επιστήμες / Νομική - Κοινωνία

Παναγιώτης Πολυχρονόπουλος, Θεολόγος

Ο ορισμός της έννοιας *άνθρωπος*, αποτελεί αντικείμενο μιας σειράς επιστημών, αλλά και της θρησκείας και της ηθικής, οι οποίες διατυπώνουν τη δική τους ανθρωπολογία επί της οποίας θεμελιώνουν το σκοπό της ύπαρξης του ανθρώπου και τις αρχές τις οποίες είναι δέον να ακολουθεί κατά τη διάρκεια της ζωής του. Για τον άνθρωπο, τη φύση, την προέλευση και το σκοπό του, υπεύθυνη είναι κάθε κοινωνία, η οποία μέσω της θρησκείας, της φιλοσοφίας και της επιστήμης που διαθέτει,

δύναται να αποφασίσει την εννοιολόγησή του.

Συνεχίζουμε τη δημοσίευση με τη μορφή σειράς άρθρων της εργασίας "ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ: ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΑΠΟΔΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ" του θεολόγου Παναγιώτη Πολυχρονόπουλου.

Η ανθρωπολογία, όπως αναφέρθηκε, αποτελεί αντικείμενο μιας πλειάδας επιστημών, οι οποίες αναζητούν διαρκώς μια προσέγγιση της ανθρώπινης ύπαρξης, η οποία αποδεικνύεται ιδιαίτερα πολύπλοκη. Αυτό έχει σαν συνέπεια την ανάπτυξη θεωριών περί του ανθρώπου από όλες τις επιστήμες και από την οπτική γωνία από την οποία κάθε μια θεωρεί το αντικείμενο της έρευνάς της. Η ανθρώπινη επιστημονική γνώση, παρά την τεράστια πρόοδό της κατά τους τελευταίους αιώνες, αναγνωρίζει ότι αδυνατεί να διατυπώσει μια ενιαία και πλήρη ανθρωπολογία. Η αδυναμία αυτή βέβαια δεν αφορά αυτό καθ' εαυτό το βιολογικό ορισμό της ανθρώπινης ύπαρξης, αλλά το τελικό αποτέλεσμα *άνθρωπος*, το οποίο διαφέρει από τα ανώτερα θηλαστικά χάρη στον ανθρώπινο εγκέφαλο.

Η Οικουμενική Διακήρυξη του 1948 δεν περιέχει κάποιον ορισμό του ανθρώπου ή του δικαιώματος. Οι συντάκτες της Οικουμενικής Διακήρυξης, προφανώς, θεωρούν εαυτούς αναρμόδιους για το έργο αυτό.

Η Διακήρυξη του 1948 προσπάθησε να παρακάμψει κυρίως τις ιδεολογικές, πολιτικές και θρησκευτικές διαφορές και να δημιουργήσει μια κοινά αποδεκτή βάση πάνω στην οποία θα μπορούσαν να στηριχθούν κοινά αποδεκτά ανθρώπινα δικαιώματα. Τελικά φαίνεται ότι για τη διατύπωση και διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι απαραίτητη μια κοινή και καθολική ανθρωπολογική θεώρηση.

Η ανθρωπολογία την οποία επικαλείται η Διακήρυξη του 1948, είναι εμπειρική και επομένως ιστορικά, φιλοσοφικά και επιστημονικά ατελής. Είναι όμως επαρκής, ώστε να θεμελιωθούν πάνω της τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ανάγκη θέσπισης των οποίων προέκυψε, αφενός από τις «*πράξεις βαρβαρότητας*» κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και αφετέρου από την «*προοπτική ενός κόσμου, όπου οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λυτρωμένοι από τον τρόπο και την αθλιότητα...*»^[1]. Αποτελεί, επομένως, την απάντηση σε μια ιστορική ανάγκη η οποία δεν προέκυψε ως μια ακόμα φιλοσοφική αντίληψη για τον άνθρωπο, ούτε και ως μια εισέτι αποκεκαλυμμένη αλήθεια, ένα νέο ευαγγέλιο σωτηρίας.

Όπως αναφέρει ο Ιγκνάτιεφ: «*Η οικουμενική διακήρυξη διατυπώνει δικαιώματα δεν εξηγεί γιατί οι άνθρωποι έχουν αυτά τα δικαιώματα.*» Θεωρεί, δηλαδή, αυτονόητη

την εσώτερη θεμελίωσή τους. Στο θέμα της εξήγησης του «γιατί», της πηγής δηλαδή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η Διακήρυξη του 1948 καταφεύγει σε μια «εσκεμμένη σιωπή» διότι έγινε άμεσα κατανοητό ότι «ο μόνος τρόπος για να προχωρήσουν (στη σύνταξη της Διακήρυξης) ήταν η Δύση και η Ανατολή να συμφωνήσουν πως διαφωνούν». [2]

Η διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου του 1948 υποστηρίζει «ότι [...] αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών...» [3] Το κοινό ιδανικό στο οποίο καλεί να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, προκύπτει από το γεγονός ότι η ιστορική εμπειρία του ανθρώπου βεβαιώνει ότι πράξεις βαρβαρότητας οδηγούν συχνά τους ανθρώπους στην αθλιότητα και τον τρόμο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης. Την ιστορική εμπειρία και τις αναγκαιότητες που προκύπτουν από αυτήν επικαλείται στις έξι αιτιολογικές προτάσεις – διαπιστώσεις του προοιμίου, η Διακήρυξη, για να θεμελιώσει μια νέα ανθρωπολογία που θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε ιστορική ανθρωπολογία. Σκοπός της ανθρωπολογίας αυτής δεν είναι να δώσει ένα νέο ορισμό για τον άνθρωπο, την ύπαρξη, την καταγωγή και το σκοπό του, για την αρχή και το τέλος της ιστορίας του. Η ιστορική εμπειρία των συντακτών της Διακήρυξης, αλλά και των εθνών, που εκλήθησαν να την προσυπογράψουν, ήταν νωπή και αφορούσε ολόκληρη την ανθρωπότητα, η οποία έβγαине λαβωμένη από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η γενικά παραδεδεγμένη ρευστότητα ως προς το περιεχόμενο της έννοιας «ανθρώπινα δικαιώματα» επισημαίνεται και από τον χώρο της Εκκλησίας και της Θεολογίας. Ο Αρχιεπίσκοπος Τιράνων Αναστάσιος υποστηρίζει ότι η ασάφεια, που υπάρχει επιτείνεται από την συσσώρευση νέων σχετικών προσδιορισμών. [4]

Η Διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στοχεύει εξ αρχής στην απόκτηση οικουμενικού χαρακτήρα. Για να είναι οικουμενική είναι υποχρεωμένη να σταθεί μακριά από τις επί μέρους κουλτούρες και ιδιαίτερα από τη δυτική. Είναι αναγκαία, επομένως, μια «εσκεμμένη σιωπή» ακριβώς στην καρδιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. [5]

Η ανθρωπολογία της διακήρυξης δεν στηρίζεται στην ανθρώπινη φύση γιατί θα ήταν υποχρεωμένη να αναζητήσει έναν κοινά αποδεκτό ορισμό της. Στηρίζεται «πάνω στην ανθρώπινη ιστορία, πάνω σ' αυτό που ξέρουμε πως είναι πιθανό να συμβεί, όταν οι άνθρωποι δεν απολαμβάνουν προστασία των δικαιωμάτων τους.» [6] Η προσπάθεια θεμελίωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πάνω στην

ανθρώπινη φύση σκοντάφτει στην ιστορική πραγματικότητα, η οποία διδάσκει ότι συχνά οι άνθρωποι νοιάζονται για τους οικείους τους, εκείνους με τους οποίους σχετίζονται άμεσα και πιθανόν εκείνους με τους οποίους μοιράζονται την εθνική ή φυλετική τους ταυτότητα, ενώ μπορούν να είναι φυσικά αδιάφοροι για όλους τους άλλους.^[7]

Οι συντάκτες της Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, επιχειρούν να αποφύγουν οποιαδήποτε φιλοσοφική ή θεολογική θεμελίωση τους. Θεωρούν, ότι απλά υπάρχουν, *πρέπει να υπάρχουν* και το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι να ορίσουν *ποια είναι*, με την ελπίδα πως θα συμβάλλουν στον περιορισμό της βίας και της καταπίεσης εντός των ανθρωπίνων κοινωνιών. Πέραν τούτου κάθε κοινωνία μπορεί να επικαλείται τις δικές της αρχές, οι οποίες προκύπτουν από την ηθική και την ιδεολογία της κυρίαρχης σε αυτήν θρησκείας ή φιλοσοφίας, και να ενστερνίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα θεωρώντας τα αναπόσπαστο στοιχείο της δικής της ανθρωπολογίας και της κουλτούρας της εν γένει. Τα ανθρώπινα δικαιώματα ούτε έχουν, ούτε πρέπει να έχουν ως σκοπό να υποκαταστήσουν την κοινωνική ή θρησκευτική ηθική οποιασδήποτε ανθρώπινης κοινωνίας. Μπορούν απλά να αποτελούν κοινά αποδεκτά εργαλεία για την περιφρούρηση της ελευθερίας, της ισότητας και της αξιοπρέπειας των ανθρώπων. Η πολιτισμική ιδιαιτερότητα και η παραδοσιακή ταυτότητα ατόμων και λαών δεν μπορεί να απειλείται από τον οικουμενικό προσανατολισμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποβλέπουν στην «*ίση ελευθερία*», η οποία «*είναι ίσως η μόνη βάση, πάνω στην οποία όλοι οι άνθρωποι, όλες οι ομάδες και οι λαοί μπορούν να αναπτύσσουν χωρίς εξωτερικούς εξαναγκασμούς και αλλοτριωτικές παρεμβάσεις την ιδιαιτερότητά τους και την πολιτισμική τους ταυτότητα*»^[8].

^[1] Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Προοίμιο. Στο <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk> (ανάκτηση 23/2/2013)

^[2] Μάικλ Ιγκνάτιεφ, *ό.π.*, σ 123

^[3] Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, προοίμιο.

^[4] Αναστάσιος, *ό.π.*, σ.68

^[5] Μάικλ Ιγκνάτιεφ, *ό.π.*, σ 123

^[6] *Ο.π.*, σ 125

^[7] *Ο.π.*, σ 124

^[8] Κώστας Δεληκωσταντής, *Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*, σ.17

<http://bit.ly/1l1mnlj>